

LAUSUNTO

Helsinki 11.11.2025

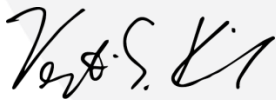
Hallintovaliokunnalle

Asia: HE 124/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Kirsi Marttinen, kirsi.marttinen@soste.fi, p. 050 531 4244

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto. SOSTE pitää lakiesityksiä järkevinä, mutta uudistus sisältää yhdenvertaisuuteen ja perusoikeuksiin liittyviä riskejä. Kaikki kansalaiset eivät voi tai osaa käyttää sähköisiä kanavia viranomaisasioinnissa.

SOSTEn keskeiset muutosesitykset ja huomiot hallituksen esitykseen

- **Ensisijaisesti digitaalisen viranomaisviestinnän käyttöönottoa myöhäistetään**, koska Suomi.fi-palvelut eivät vielä ole käytössä merkittävällä osalla viranomaisia. Vain harva kunta on ottanut Suomi.fi-viestit käyttöön kattavasti eri toimialoilla eikä neljännes hyvinvointialueista ole ottanut niitä käyttöön. Käyttöönotto voitaisiin tehdä samanaikaisesti, kun yksityiset sähköpostipalvelut saadaan käyttöön suomi.fi -viestin rinnalle.
- **Kuuden kuukauden aikamäärettä** Suomi.fi-viestien vastaanoton uudelleenaktivoimisessa **on tarkasteltava uudelleen**.
- **Palvelujen saavutettavuuteen sekä selkeään ja monikieliseen viranomaisviestintään tulee panostaa**.
- Uudistuksessa on huomioitava **riittävä, monikielinen ja monipuolinen digituki**.
- **Heräteilmoitukset** Suomi.fi-viestin saapumisesta **pitää saada myös tekstiviesteinä**,
- **Jokaisella aikuisella**, joka asuu tai oleskelee pitkäaikaisesti Suomessa, **tulee olla oikeus saada vahva sähköinen tunnistusväline**.

SOSTEn perustelut esityksille

Digitaalisten palvelujen käytön lisäämistä vaikeuttaa sähköisen asioinnin ja laitteiden käytön digituen vähäinen ja pirstaleinen tarjonta. Tilannetta heikentää se, että viime aikoina nimenomaan sähköisten palveluiden käyttöön keskittynyttä Kansalaisneuvontaa ollaan lakkauttamassa (HE 76/2025 vp).

Luonnoksen yhdenvertaisuus- ja oikeusturvasioissa on tuotu esiin runsaasti sääntelyyn liittyviä riskejä. Niistä suuri osa kohdistuu yhteiskunnassa kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin. SOSTE on huolissaan siitä, saadaanko riskit riittävästi eliminoidua esitetyillä toimilla. Lainsäädäntöuudistus on tehty säästötavoitteet edellä, ja useiden tahojen lausuntokierroksella nostamiin huoliin ja ehdotuksiin on reagoidu vain tarkentamalla vaikutusarvioita ja perusteluja tai todettu, että muutosehdotuksia ei toteuteta kustannussyistä.

Uudistuksen monimutkaisuutta kansalaisten näkökulmasta lisää se, että sähköistä asiointia Verohallinnossa säädeltäisiin vastaisuudessa niin verotusta koskevalla erityis- kuin yleislainsäädännöllä. Näiden molempien perusteella olisi mahdollista kieltäytyä sähköisestä tiedoksiannosta, mutta kieltäytymiseksi tehtävät toimet ja sen vaikutukset olisivat erilaisia. (VN/917/2025)

SOSTEn huomiot eri lakiehdotuksiin:

Hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain muuttaminen

SOSTE pitää lakiesityksiä järkevinä. On tärkeää, että väestön enemmistö, joka pystyy käyttämään viranomaisten sähköisiä tiedoksiantoja ja hyötyy niistä, ottaisi ne käyttöön. Jotta näin tapahtuisi, on uudistuksesta tarpeen viestiä laajasti ja tehokkaasti, koska asiaa ei edelleenkään tunneta riittävästi. Sähköisten tiedoksiantojen käytön lisääntymisellä voidaan saada aikaiseksi julkisen talouden säästöjä.

Kyseessä on uudistus, jossa siirrytään lähes koko väestöä koskevaan digitaaliseen käytäntöön lainsäädännön velvoittamana, viranomaisaloitteisesti. Menettely sisältää riskejä, joita tulee kartoittaa tarkkaan ja välttää.

On muistettava, että digitaaliset julkispalvelut ovat erityisiä. Niiden kautta kansalaiset voivat käyttää oikeuksiaan ja täyttää velvollisuuksiaan. Ne liittyvät usein perusoikeuksiin kuten palveluihin, etuuksiin ja äänioikeuteen sekä kansalaisten arkielämän tarpeisiin. Tämän vuoksi tällaisessa lähes koko väestöä koskevassa uudistuksessa on oltava erityisen huolellinen riskiarviointivaikutuksista yhdenvertaisuuteen ja perusoikeuksiin.

Ylhäältäpäin tuleva velvoittavuus synnyttää pelkoa ja voi herättää voimakastakin vastustusta, mikä saattaa heijastua suhtautumiseen koko digitalisaatioon. Jos viestejä ei lueta eikä sisältö tavoita kansalaisia, seuraukset ovat monissa asioissa vakavia.

SOSTE ehdottaa, että käyttöönotto toteutettaisiin samana ajankohtana, jolloin yksityiset viestinvälityspalvelut saadaan käyttöön. Tehokkaalla viestinnällä voidaan saada jo aikaisemmin ne ihmiset ottamaan sähköiset tiedoksiannot vapaaehtoisesti käyttöön, joille sähköinen asiointi on helppoa ja järkevää. Koska neuvontaan ei olla resursoimassa lisää, ja Kansalaisneuvontaa yleisneuvontana ollaan lakkauttamassa, myöhäisempi voimaantulo estäisi myös digineuvontapalveluiden kuormittumista vuoden 2026 alussa.

SOSTE tuo esille huolen siitä, että Suomi.fi-palvelut eivät ole käytössä merkittävällä osalla viranomaisia. Vain harva kunta on ottanut Suomi.fi-viestit käyttöön kattavasti eri toimintojen ja toimialojen palveluissa, joten useat kunnat lähettävät vielä tiedoksiantoja postin välityksellä. Neljännes hyvinvointialueista ei ole ottanut käyttöön Suomi.fi-viestejä. Nämä tosiasiat puoltavat myöhäisempää voimaantuloa kansalaisilla.

Viranomaisten Suomi.fi-palvelujen käyttöönoton viiveet vaikeuttavat selkeää viestintää muutoksesta, koska kansalaisille ei voida viestiä, että kaikki viranomaisten tiedoksiannot tulevat vastaisuudessa sähköisinä. Joka tapauksessa on käytävä tarkistamassa mahdollisesti tulleet paperikirjeet.

SOSTE ei kannata Suomi.fi-tilin uudelleenaktivointia koskevaa kuuden kuukauden aikamäärettä. Aika tulisi pidentää vuodeksi tai henkilöllä tulisi olisi mahdollisuus valita kirjeposti käyttöönsä pysyvästi. Suljetun Suomi.fi-tilin voi ottaa uudestaan pyynnöstä käyttöön, kun on siihen kykenevä.

SOSTE korostaa puolesta asioinnin käyttöönotossa aktiivista tiedottamista siitä, että Suomi.fi-palvelussa on mahdollista tehdä valtuutus toiselle ihmiselle puolesta asiointiin. Puolesta asioinnin terminologia on vaikeaa ja ihmiset tuntevat Suomi.fi-valtuutuksen mahdollisuudet huonosti. Valtuutuksen käyttömahdollisuuksista tarvitaan lisää viestintää. On muistettava, että valtuuttajalla täytyy olla Suomi.fi-tunnistus käytössä, jotta valtuuttaminen onnistuu.

SOSTE pitää tärkeänä sitä, että jokaisella aikuisella, joka asuu tai oleskelee pitkäaikaisesti Suomessa, on oikeus saada vahva sähköinen tunnistusväline. Jos on tiedossa, että Suomessa on ryhmiä, joilla tätä ei ole käytössä, tai ei ole mahdollisuutta saada sellaista käyttöönsä, niin asiaan tulisi aktiivisesti etsiä ratkaisuja.

Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttaminen:

Huomiot tiedoksiantoja koskevista ehdotuksista (18–19 b §:t)

SOSTE toteaa, että ilmoitus saapuneesta tiedoksi annettavasta asiakirjasta on tarpeellinen.

Heräteilmoitukset pitäisi voida tilata myös tekstiviestinä puhelimeensa, koska on mahdollista, että sähköposti, johon henkilö on tilannut heräteilmoitukset, lakkaa olemasta, pääsy siihen estyy muuten tai kansalainen on ilmoittanut heräteilmoituksen vastaanotto-osoitteeksi esimerkiksi harvemmin käyttämänsä sähköpostiosoitteen.

Tekstiviesti-ilmoituksen mahdollisuus olisi tärkeä erityisesti niille ihmisryhmille, jotka eivät käytä digipalveluja tai sähköpostia säännöllisesti, tai joilla ei ole älypuhelinta, jolloin mobiilisovellusta ei voi ladata. Osa ihmisistä on kaikessa asiointissaan yhteiskäyttökoneiden varassa. Tähän sisältyy paitsi yksityisyydensuojan riskejä, myös se riski, ettei heräteilmoitusten saapumista pysty helposti seuraamaan vaikkapa päivittäin.

SOSTE pitää harmillisena, että lausuntopalautetta käsittelevässä luvussa todetaan, että ”ehdotettu sääntely sinänsä mahdollistaa tekstiviestiherätteiden käytön, mutta sen toteutus edellyttäisi erillistä rahoitusta”. Säästötavoitteet ovat ymmärrettäviä, mutta ne eivät saisi olla esteenä sille, että uudistus on aidosti kansalaisia palveleva, ja mahdollisimman hyvin oikeusturvanäkökulmat huomioiva.

Tavalliseen sähköiseen tiedoksiantoon sovelletaan tiedoksisaantiolettamaa eli viranomaisen ei tarvitse erikseen varmistua, että henkilö tosiasiaa saa asiakirjan tiedokseen. Vastaanottajan

katsotaan asiointilain 19 §:n mukaan saaneen asiakirjan tiedoksi kolmantena päivänä viestin lähettämisestä, vaikka hän ei olisi viestiä avannutkaan. **Tästä määräajasta on tarpeen viestiä kansalaisille laajasti.**

Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain ja digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain soveltamisalan muuttaminen

- Huomiot soveltamisalan muuttamista koskevasta ehdotuksesta esitutinnan ja poliisitutinnan osalta

SOSTEn mielestä oikeusturvaan tulee kiinnittää erityistä huomiota, kun lainsäädäntö ulotetaan koskemaan esitutkintaa ja poliisitutkintaa. Tässä on huomioitava muun muassa riskit, joita syntyy, kun arkaluontoisia asioita joutuu hoitamaan yhteiskäyttökoneilta.

Muut huomiot

SOSTE toteaa, että lakiesitys jakaa kansalaiset kahteen ryhmään: heihin, jotka eivät käytä digipalveluja ollenkaan ja heihin, jotka ovat osaavia digipalvelujen käyttäjiä ja pystyvät huomioimaan muun muassa turvallisuus- ja tietosuojanäkökohdat.

Näiden kahden ryhmän väliin jää heikon digiosaamisen ryhmä, johon kuuluvat ihmiset joutuvat ehkä ymmärtämättään sähköisten tiedoksiantojen käyttäjiksi kaikissa viranomaispalveluissa. Heiltä voi jäädä tärkeitä päätöksiä huomaamatta. Kaikki eivät välttämättä tiedä, miten voivat siirtyä paperipostiin tai eivät tiedä, että kuuden kuukauden jälkeinen käyttö aktivoi tilin uudelleen.

SOSTE korostaa, että viranomaisten on huolehdittava sähköisen asioinnin ja digitaalisten palvelujen ja laitteiden käytön riittävästä tuesta sitä tarvitseville. Monikielisen ja matalan kynnyksen digituen tarjoaminen on avainasemassa yhdenvertaisuuden varmistamiseksi.

Viranomaisilla on velvollisuus tarjota tukea oman palvelunsa käytössä, mutta laitteiden käytön yleinen neuvonta ei kuulu heidän tehtäviinsä. Digituen tarjoaminen on saatettava jonkun julkisen tahon vastuulle ja sen tarjoamiseen tarvitaan lisää resursseja. Sen tarjoaminen ei saa olla esimerkiksi hankerahoituksen tai järjestöjen varassa.

Järjestöillä ja niiden vapaaehtoisilla on ollut merkittävä rooli digituen antamisessa, mutta järjestörahoituksen leikkaukset vähentävät tuen antamisen resursseja. Myös yleisen kansalaisneuvonnan lakkauttaminen heikentää tiedon ja tuen saantia.

SOSTE korostaa, että on panostettava palveluiden saavutettavuuteen ja viranomaisten asialliseen, selkeään ja ymmärrettävään kielenkäyttöön molemmilla kotimaisilla kielillä ja myös viestintään muilla kielillä. Muutoksessa muutetaan monia lakeja ja siinä käytetään kansalaisille vaikeasti ymmärrettävää säädöskieltä. Sen "kääntämiseen" selkeälle yleiskielelle ja myös selkokielelle on tärkeää.

Yhteiskunnan digitalisoituminen vaikuttaa monin tavoin ihmisten hyvinvointiin ja osallisuuteen. Se voi helpottaa ja sujuvoittaa elämää ja lisätä osallisuutta, mutta myös jättää ihmisiä monesta asiasta ulkopuolelle, osattomaksi. Ihmisen tulee voida kokea osallisuutta ja määritellä itse, missä asemassa digitalisaatio on osallisuudessa. Kaikille ihmisille tulee olla helposti saavutettavia mahdollisuuksia vahvistaa digitaitojaan ja osaamistaan hyödyntää digitalisaatiota. Digitaalisten teknologioiden käyttö on jakautunutta. Käyttö ja käyttötavat ovat yhteydessä esimerkiksi koulutustasoon, taloudelliseen ja sosiaaliseen tilanteeseen, verkostoihin, fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen, ikään, kielitaitoon, luku- ja kirjoitustaitoon, kehitysvammaisuuteen, muistisairauksiin. Käyttömahdollisuuksissa ja -taidoissa on huomattavia eroja saman ikäistenkin ihmisten välillä.